

CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ V PRAZE

K ZADNÍ STRANĚ OBÁLKY

PÍSKOVNA V DOLNÍCH POČERNICÍCH

Podle článku RNDr. Pavla
Čtyrokého, CSc., a kol.

Jaroslav ZIMMER

v Časopisu Národního musea

Někdy člověk svou činností bezděčně napomůže k vytvoření zajímavého biotopu, v jinak fádňící kulturní krajině zde mohou nalézt své útočiště i vzácné a chráněné druhy rostlin a živočichů. Příkladem jsou lidskou rukou vytvořené cihelny a pískovny, na jejichž dně se po ukončení těžby vytvoří obvykle mělké, postupně zarůstající tůňky. Daří se zde vodním členovcům, obojživelníkům a jejich prostředí vyhovuje i vodním ptákům. Létají sem hasit žízen z širokého okolí i ti, kteří tu přímo nehnízdí.

Stará zatopená pískovna ve východní části Prahy 9, která se nachází mezi Dolními Počernicemi a Hostivicemi má rozlohu asi 9,8 ha, 60 % její plochy pokrývá zeleň, zbytek připadá na vodní hladinu. Leží v nadmořské výšce 221 m a většina její rozlohy je zhruba 2-3 m pod úrovní okolního terénu.

V současné době je pískovna dobře zarostlá, převažuje olše lepkavá a topol černý. Nejstarší stromy dosahují věku kolem třiceti let. V křovinném patře převládají vrbiny a bez černý. Pestře je vyvinuto bylinné patro, v němž dominují druhy ost-

Moudivláček lužní

Foto: J. HLÁSEK

říc, třtina křovištní, chrastice rákosovitá a zblochan vodní. Pokryvnost je téměř stoprocentní.

Během třicetiletého období zde bylo možno pozorovat vývoj tohoto biotopu se všemi pozitivními i negativními změnami. Těžba v pískovně byla ukončena počátkem padesátých let. V té době zde ještě v kolmých písčitých stěnách hnízdily občas břehule říční. Později byla část pískovny zatopena zvýšením hladiny blízkého rybníka Martináku, z něhož voda snadno infiltrovala propustnými písčiny do níže položených částí pískovny. Tím nastaly dobré podmínky pro hnízdění některých vodních ptáků, zejména lysek, slípek zelenonohých a březnaček. V polovině padesátých let vznikla na sv. okraji louky, sousedící s pískovnou, zahrádkářská kolonie a lokalita se zdála být ohrožena. Pozdější regulací výtoku z rybníka Martináku a úpravou koryta Rokytky byla vodou zcela zaplavena dolní část pískovny. Tato zatopená plocha sem přilákala četné rybáře. Nic z toho však lokalitě neublížilo.

Asi v polovině šedesátých let vzniklo další nebezpečí založením velké skládky. Podle původního projektu byla celá pískovna určena k zavezení skládkovým materiálem. To se podařilo zastavit a skládku uzavřít. Ale i po jejím uzavření se tam dále vyvážely odpady silně aktivní a škodlivé, jak svědčila zničená vodní a mokřadní vegetace. Dnes je skládka definitivně uzavřena.

V roce 1981 byly při okraji pískovny provedeny terénní úpravy, jejichž cílem bylo rozšíření zahrádkářské kolonie. Došlo tak k úplnému zničení hnízdiště lednáčka říčního a zavezena mokřina podél výtoku z Martináku. Tento drastický zásah zcela zničil biotop některých chráněných druhů.

To, co nedokázala státní ochrana přírody za 10 let, dokázali zahrádkáři za pouhé dva roky. Dnes mají své území oplocené a na parcelách stojí nepodařené zahradní chaty, které působí vedle zdejší lokality velmi neesteticky a rušivě.

Na území pískovny provedl v roce 1978 kvantitativní analýzu ptačích společenstev kolektiv stu-

dentů v rámci soutěže Natura semper viva/Bergman a kol. 1979/. Zjistili zde 26 hnízdicích ptačích druhů /nejvíce jsou zastoupeny ty, které svá hnízda staví v bylinném a křovinném patře/, což je řadí na druhé místo za největší pražský park Královskou oborou. V dalších třech letech dosáhl celkový počet hnízdicích druhů na diskutované lokalitě čísla 30.

V dobře vyvinutém bylinném patře byl nejhojnějším rákosník proužkováný. Hnízdil na louce u výtoku z rybníka a v pískovně. Dnes je zjištěn též z mokřadu sz. od pískovny. Louka bývala v padesátých letech pravidelně kosena, což ptákům vyhovovalo. Hnízdil zde také konipas luční, strnad luční, bramborníček hnědý. Později se přestala kosit a zarostla zčásti rákosím. Přibýly další druhy - strnad rákosní, rákosník obecný. Dnes je na místě louky a vedlejšího pole zmíněná zahrádkářská kolonie.

V porostech ostřic hnízdí slípka zelenonohá, na otevřené hladině lyska černá. V roce 1981 byla terénními úpravami zničena polovina ekologické niky chřástala vodního. V letech 1978 a 1981 byla v rákosovém porostu východní části pískovny nalezena mláďata kukačky ve dvou hnízdech rákosníků obecných. V obou případech byla pěstouny zdárně odchována.

Z ochrannářského hlediska je pozoruhodné také hnízdění kalouse ušatého v hustých stromových porostech bezu černého, převislých nad hladinou.

Hnízdění moudivláčka lužního bylo na území Prahy zjištěno pouze dvakrát v Troji. V zimě roku 1980 zjistili v pískovně na vrbě starší hnízdo. V dubnu a květnu následujícího roku se zde pohybovaly dva páry moudivláčků a samci tu dokončili dvě hnízda ve východní části pískovny. V jednom z nich zdárně odchováli mláďata. Další úspěšné zahnízdění se opakovalo ještě v roce 1983.

V květnu 1978 byli zjištěni na mokřadní louce sz. od pískovny dva zpívající samci cvrčilk zelené a je velmi pravděpodobné, že zde tento druh zahnízdil. Od roku 1981 zpívají samci cvrčilk zelené na tomto místě každý rok.

V křovinách na okraji pískovny hnízdí pěnice černohlavá, pokřovní i hnědokřídla. Nechybí zde ani budníček větší a menší.

Kromě toho, že je pískovna velmi cenným ptačím hnízdištěm, je i přitažlivým místem pro mnoho často velmi vzácných druhů ptáků v době tahu. Během dlouholetých pozorování zde byly zastíženy na jarním tahu lindušky rudokrké. Na volných travnatých a mokřadních plochách je možno na jaře a na podzim zastihnout protahující konipasy luční, bramborníčky hnědé, ale i slučky malé.

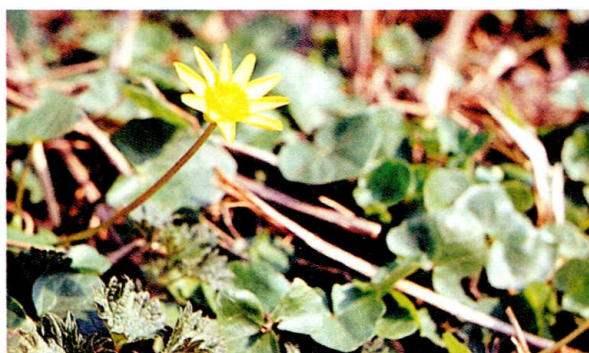
Hustá vegetace při stěnách pískovny je zejména za podzimního tahu pravidelnou zastávkou modráčka středoevropského i vzácnějšího modráčka tundrového.

Na podzimním tahu tudy pravidelně protahují všechny naše druhy rákosníků a cvrčilek, ale byl zastížen též slavík obecný a chřástal kropenatý. K otevřeným vodním plochám pískovny na podzim zalétá sluka otavní, vodouš bahenní i vodouš kropenatý. V roce 1977 se v zatopené části pískovny zdržovaly dvě vzácné volavky červené. Byli zde kroužkování protahující moudivláčci.

Na jarním tahu se tu zastavují pravidelně volavky popelavé. Byla zde zastížena i v zimě 1983. Na jaře v roce 1982 se pokoušel o zahnízdění i pochop rákosní. Bohužel zůstalo jenom u pokusu.

Na závěr nezbyvá než konstatovat, že tu jde z ornitologického hlediska o významný a na území Prahy jedinečný biotop. Je proto třeba urychleně dokončit jednání o možnostech vyhlášení lokality za chráněné naleziště. Mohla by se tak stát první ptačí "rezervací" na území Prahy a přispět k zachráně alespoň malého cenného kousku přírody ve velkoměstské aglomeraci.

CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ V PRAZE

V PÍSKOVNĚ

1 2 Foto:

3 Zdeněk DRAHOKOUPIL

4 6 Jaromír PAVLÁSEK

5 7 Pavel RÖDL

Jaroslav ZIMMER

